

Олександра Олійничук,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри безпеки, правоохоронної
діяльності та фінансових розслідувань
Тернопільського національного
економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9359-7560>

Сергій Хом'юк,
студент III курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

ЛУДОМАНІЯ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ: СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ КОНТЕКСТИ

Досліджено ігрову залежність, як загрозу безпеці держави. Охарактеризовано ігрову манію, як соціальну проблему. Розглянуто причини виникнення залежності від азартних ігор та стадії її перебігу. Проаналізовано сучасний стан правового регулювання грального бізнесу в Україні. Розроблено модель впливу нелегального грального бізнесу на рівень економічної безпеки держави. Обґрунтовано доцільність легалізації інфраструктури грального бізнесу, що повинна супроводжуватися створенням і підтримкою видів діяльності, соціально значущих для громадян. Запропоновано заходи із регулювання грального бізнесу в Україні, ґрунтуючись на успішному світовому досвіді протидії поширенню ігрової залежності.

Ключові слова: ігрова залежність, лудоманія, гральний бізнес, правове регулювання, соціальна безпека, економічна безпека.

Рис.: 1; бібл.: 16.

Олійничук А., Хом'юк С.

Лудоманія как угроза безопасности государства: социальные, экономические и правовые контексты

Исследовано ігровую зависимость как угрозу безопасности государства. Охарактеризовано ігровую манію как социальную проблему. Рассмотрены причины возникновения зависимости от азартных игр и стадии ее течения. Проанализировано современное состояние правового регулирования игорного бизнеса в Украине. Разработана модель влияния нелегального игорного бизнеса на уровень экономической безопасности государства. Обоснована целесообразность легализации инфраструктуры игорного бизнеса, которая должна сопровождаться созданием и поддержкой видов деятельности, социально значимых для граждан. Предложены мероприятия по регулированию игорного бизнеса в Украине, основываясь на успешном мировом опыте противодействия распространению игровой зависимости.

Ключевые слова: игровая зависимость, лудоманія, игорный бизнес, правовое регулирование, социальная безопасность, экономическая безопасность.

Oliynychuk O., Khomiuk S.

Ludomania as a threat to the state security. Social, economic and legal contexts

This article discusses the game addiction as a threat to the security of the state. Investigated problem is very heterogeneous and its solution requires a comprehensive approach. Given this, the research of ludomania from the position of the state security is extremely relevant and prospective.

The purpose of the article is to investigate social, economic and legal issues related to gambling addiction, as well as to clarify the author's proposals to minimize the impact of ludomania on the security of the state.

In the article there was noted that game mania is a manifestation of deep psychological problems. It arises because of the impossibility of self-realization, the achievement of the goal. Thereby, game mania was described as a social problem. The stages of gambling addiction were considered in the article.

The current state of legal regulation of gambling business in Ukraine was analyzed. So, in Ukraine there are gambling bans and criminal liability for gambling operate, but underground casinos and other gambling establishments

still operate because of fuzzy legality in regulation, «cover» of gambling business by law enforcement agencies and dependence of people on gambling. After all, services exist as long as they are of interest to consumers and this is profitable.

The lack of clear legal regulation of gambling (legal problem) forms a favorable basis for the activity of illegal business entities and uncontrolled attraction of emotionally unstable persons, prone to addiction, with all future consequences of ludomania (social problem). In addition, the spread of corruption and the criminalization of the economy and, accordingly, the reduction of the level of economic security of the state (economic problem) are observed. Given this, a model of influence of illegal gambling on the level of economic security of the state was developed.

The expediency of legalizing the gambling infrastructure, which should be accompanied by the creation and support of activities that are socially significant for citizens, was substantiated. Gambling regulation measures in Ukraine, based on successful world experience in combating the spread of gambling addiction, were proposed.

Keywords: *game addiction, ludomania, gambling, legal regulation, social security, economic security.*

Постановка проблеми. Безпека держави – це полісистемна категорія, яка позначає стан суспільного інституту, захищений від негативної дії зовнішніх і внутрішніх факторів та здатний забезпечити сталий і стабільний розвиток на мікро-, мезо- та макрорівнях. Стрімкий науково-технічний поступ, Ів виникнення нових видів господарської діяльності породжують численні позитивні чинники соціально-економічного зростання, однак водночас генерують загрози, які можуть мати катастрофічні наслідки у разі ігнорування. До них можна віднести надзвичайно актуальну загрозу безпеці держави – лудоманію (ігрову залежність), яка у ХХ ст. світовою спільнотою була визнана вкрай небезпечним явищем, особливо серед молоді. Ця проблема є доволі неоднорідною, і її вирішення потребує застосування комплексного підходу. З огляду на це дослідження лудоманії з позиції безпеки держави є надзвичайно актуальним і перспективним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Логічно, що проблема залежності особи від азартних ігор у науковій площині розглядається здебільшого крізь призму психіатрії, психології та педагогіки. Саме під таким кутом зору відрображені результати дослідження ігрової залежності у працях Н. М. Дідик [1], Г. Д. Золотової [3], А. М. Столяренко, В. Л. Підлубного [11], С. І. Табачнікова, О. С. Осуховської, Є. М. Харченко, Г. А. Пріб, Т. В. Синіцької, О. В. Кіусевої, А. М. Чепурної [12], І. І. Харченко [13]. Водночас Н. А. Лугіна, А. Китун розглянули ігрову залежність особи у контексті визнання її потерпілою від злочину зайняття гральним бізнесом, тобто у прив'язці до кримінального права, кримінології та віктимології [6]. Таким чином, тематика даного дослідження є доволі багатоаспектною та стосується різних галузей науки, про що свідчить аналіз останніх публікацій, проте водночас відсутні наукові праці, присвячені вивченню лудоманії, як загрози безпеці держави.

Метою дослідження є розкриття соціальної, економічної та правової проблематики, зумовленої залежністю від азартних ігор, а також обґрунтування авторських пропозицій з мінімізації впливу лудоманії на безпеку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пристрасть до азартних ігор (лудоманія) як патологічна хвороба стала обговорюватися лише наприкінці минулого століття. Всесвітня організація охорони здоров'я включила лудоманію до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям (МКХ-10), під кодом F63.0 «Патологічна пристрасть до азартної гри». Це психічне захворювання визнане у понад 100 держав [16]. Чимало вчених вважають, що за негативними наслідками лудоманія становить таку саму загрозу, як алкоголізм чи наркоманія, а її поширення у багатьох країнах світу набуло характеру епідемії. Розгляд цієї проблеми є доволі актуальним для сьогодення, оскільки в Україні також поширена ігрова манія серед її населення.

Лудоманія – залежність від азартних ігор, тобто хвороба, остання стадія якої – затьмарення свідомості та божевілля. Особливого розвитку ігровій манії надав Інтернет (віртуальні казино). Вказана проблема порівняно з іншими залежностями від психоактивних речовин (алкоголь чи наркотики) не має прямих наслідків для фізичного здоров'я, проте завдає значної шкоди моральному стану та матеріальному становищу залежної особи.

За своєю суттю ігрова манія є виявом глибоких психологічних проблем. Вона виникає через неможливість самореалізації, досягнення мети. Багато людей поринають у гру, тому що бояться реального життя. Часто виникненню лудоманії передують самотність, труднощі у сім'ї чи на роботі, фінансові проблеми. Для багатьох гравців притаманна наївна віра у те, що реальним фактом є збагачення за допомогою азартних ігор без докладання жодних зусиль.

Як вважають соціальні психологи, до ігрової манії схильні люди із низьким рівнем доходів, а також особи з невисоким рівнем культури й освіти. Більшість з них страждає на залежність, пов'язану з

ігровими автоматами, і саме цей вид лудоманії найбільше поширений в Україні. З огляду на це факторів, які призводять до ігрової залежності, є доволі багато [10].

Фахівці розрізняють три стадії розвитку ігрової залежності:

- стадія виграшів;
- стадія програшів;
- стадія розчарування.

Стадія виграшів характеризується такими основними ознаками: випадкова гра, часті виграші, збільшення розміру ставок, фантазії про гру, великі виграші. Для стадії програшів притаманні гра на самоті, великі витрати, нездатність зупинити гру, проблеми у сім'ї, з друзями та на роботі, борги. На стадії розчарування особа втрачає репутацію, багато часу проводить за грою, робить значні ставки, втрачає сім'ю, друзів, роботу, поринає у негативні думки, що може призвести до самогубства [4, с. 130].

Згідно із науковими дослідженнями, залежність від азартних ігор значно частіше зустрічається серед підлітків та молодих людей, ніж серед дорослих. Так, частота проблемного та патологічного стану в означеній категорії населення становить від 2,8% до 8,1%, причому хлопців – більша кількість, ніж дівчат. У молодому віці початок ігрової залежності супроводжується вживанням алкоголю та наркотиків [7].

На сьогодні відсутня точна статистика щодо кількості осіб в Україні, залежних від азартних ігор, оскільки здебільшого люди соромляться говорити про свої проблеми. Також немає жодних статистичних даних про випадки суїциду чи навмисних вбивств внаслідок ігор, але все-таки відомо, що такі випадки трапляються. За середньою статистикою у місті з кількістю людей до 500000 осіб 5% – залежні від ігор [15].

В Україні діє Закон «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15.05.2009 р. № 1334-VI, відповідно до якого запроваджено обмеження щодо здійснення грального бізнесу в Україні для захисту моральності та здоров'я населення, заборони використання власності на шкоду людині й суспільству. Згідно із нормами цього Закону гральний бізнес здійснює організацію та проведення азартних ігор у казино, на гральних автоматах та в електронному (віртуальному) казино з метою отримання прибутку. Азартні ігри супроводжуються внесенням гравцем ставки, що дає змогу отримати виграш, імовірність якого залежить від випадковості [8]. Відповідно до ст. 203-2 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. № 2341-III із змінами, внесеними згідно із Законами № 4025-VI від 15.11.2011, № 1019-VIII від 18.02.2016 р., зайняття гральним бізнесом є кримінально каранним діянням, яке карається штрафом у розмірах від 10 до 40 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (за станом на 01.01.2020 р. – від 170000 грн до 680000 грн). У разі ведення грального бізнесу особою, яка вже раніше була судима за такий злочин, передбачається відповідальність у вигляді штрафу від 40 до 50 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (за станом на 01.01.2020 р. – від 680000 грн до 850000 грн) [5].

Незважаючи на те, що в Україні діють заборони на азартні ігри та кримінальна відповідальність за гральний бізнес, все ж функціонують підпільні казино та інші гральні заклади, що зумовлено нечітким правовим регулюванням, «прикриттям» грального бізнесу правоохоронцями та залежністю людей від азартних ігор, оскільки послуги існують до того часу, поки у них зацікавлені споживачі, і це приносить прибуток. У контексті нашого дослідження слід зазначити, що гральний бізнес на поточному етапі приносить значну шкоду суспільству, одночасно забезпечуючи суттєві тіньові прибутки підприємцям, та не приносить жодної економічної вигоди державі. Так, сучасна ситуація з гральним бізнесом є доволі неоднозначною в Україні. За даними експертів, більше 1 млрд дол. на рік – приблизний дохід нелегальних коштів, здобутих цими об'єктами. Більшість з них перебуває у тіні, і для свого існування вони сплачують правоохоронним органам і посадовим особам, які допомагають їм забезпечувати повноцінне функціонування (приблизно 45000 дол. за місяць оплачують за своє «прикриття» казино, та 15000 дол. – з одного залу гральних автоматів). На рік близько 135 млн грн спрямовується на «розвиток» корупції та організованих злочинних групувань [14].

Отже, велика кількість коштів іде на «прикриття» грального бізнесу, тобто вони переходять у «тінь» і не приносять доходів для держави.

Верховною Радою України було зареєстровано розроблений урядом проект закону про державне регулювання діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, тобто про так звану «легалізацію грального бізнесу». З одного боку, законопроект про азартні ігри може призвести до збільшення кількості людей, які страждають лудоманією. Однак уряд запевняє, що ухвалення цього закону врегулює проблему нелегального бізнесу, тобто виведе тіньові доходи підприємців, які займаються гральним бізнесом, для отримання доволі великого джерела надходжень коштів до бюджету [9]. Цей проект перебуває на етапі доопрацювання, оскільки у ньому виявлено значну кількість недоліків. Незважаючи на те, що за результатами

опитування, проведеного у вересні 2019 р. групою «Рейтинг», 11% респондентів підтримують легалізацію грального бізнесу, а майже 60% – проти цього [15]. Тобто більшість опитаних все-таки проти виведення азартних ігор з тіні.

Розглядаючи багатоаспектність лудоманії, варто зазначити, що цю проблему доцільно характеризувати не тільки у соціальному контексті, а й також, як загрозу економічній безпеці держави. Шкода економічним інтересам нашої держави, яка заподіюється у ході тіншового обігу коштів у цій сфері, корумпованості органів влади та правоохоронних структур, підтримки грального бізнесу організованими злочинними угрупованнями, набуває загрозливих масштабів. Взаємозв'язок цих чинників формує суттєвий негативний вплив на рівень економічної безпеки держави (рис. 1).

Отже, як видно з рис. 1, відсутність чіткого правового поля у сфері грального бізнесу (правова проблема) формує сприятливе підґрунтя для діяльності незаконних бізнес-суб'єктів і безконтрольного залучення емоційно нестійких осіб, схильних до залежності, зі всіма наслідками лудоманії (соціальна проблема), а також зумовлює поширення корупції, тінзації та криміналізації економіки і, відповідно, зниження рівня економічної безпеки держави (економічна проблема).

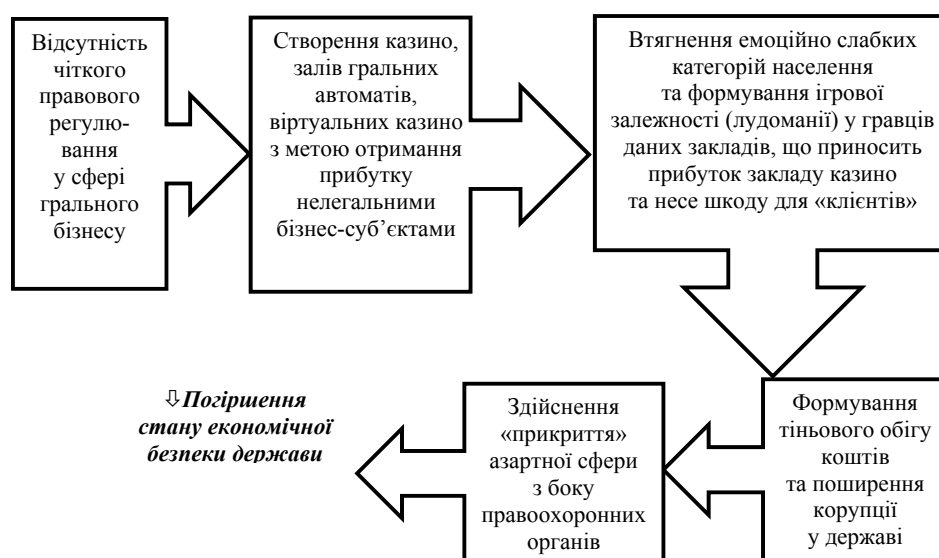

Рис. 1. Модель впливу нелегального грального бізнесу на рівень економічної безпеки держави (авторська розробка)

У пошуку шляхів вирішення вищезначених проблем, на наш погляд, варто брати до уваги, що такий контраргумент легалізації грального бізнесу, як «сприяння поширенню ігрової залежності (лудоманії)», не можна вважати достатньо обґрунтованим. Заборона грального бізнесу, як свідчить набутий вітчизняний досвід, не вирішила проблему поширення лудоманії. Її можна розв'язати тільки при комплексному підході. Так, формування залежності неможливе без доступу до самої азартної гри, однак спостерігається абсолютна байдужість органів влади та й самих власників ігрових залів до осіб, які страждають лудоманією, адже для них це просто бізнес, а для людей, які грають, це все ж таки загроза як для морального здоров'я, так і для матеріального стану, а у важких випадках – загроза для життя. І такі загрози існують як в умовах заборони грального бізнесу, так і в умовах його легальності.

Ми переконані, що населення не має повної і достовірної інформації щодо переваг і недоліків легалізації цього виду бізнес-діяльності. Вважаємо, що легалізувавши гральний бізнес на основі запровадження чіткого правового регулювання, встановивши відповідні ціни на отримання ліцензій, означивши механізм оподаткування цих суб'єктів господарювання, можна досягти значного надходження коштів до державного бюджету.

З огляду на міжнародний досвід легалізація цієї інфраструктури повинна супроводжуватися створенням і підтримкою видів діяльності, соціально значущих для громадян. Соціальне компенсування є важливим елементом політичної відповідальності в разі легалізації азартних ігор. У Великобританії та Естонії реалізацією соціального компенсування займаються спеціальні фонди, що сприяють розвитку сферам, які відвертають увагу від азартних ігор і створюють можливості для корисного та цікавого дозвілля (театри, кіно, музеї, спорт, туризм).

У Великобританії з 1994 р. з фонду Національної лотереї здійснюють відрахування на культурні та суспільні потреби «Добрі Справи» (Good Causes) і спрямовують на фінансування гуманітарних проєктів, грантових програм у сфері культури та освіти. Таким чином, близько 28% від загального лотерейного фонду спрямовані на цілі питання, а це понад 40 мільярдів фунтів. Аналогічна ситуація в Естонії, де діє аналогічний державний фонд «Культурний капітал». Фонд отримує фінансування у розмірі 46% податку від азартних ігор і 3,5% від акцизного податку на алкоголь і тютюнові вироби. Створення подібних фондів на території нашої країни сприятиме не тільки соціальному і культурному розвитку, а й допоможе зменшити шкідливий вплив грального бізнесу [2].

Слід констатувати, що легалізація грального бізнесу в Україні здатна забезпечити значні надходження до бюджету, але водночас посилюється загроза збільшення кількості залежних від ігор людей. З метою запобігання такому негативному явищу доцільними вбачаються такі заходи із регулювання грального бізнесу в Україні, які ґрунтуються на успішному світовому досвіді протидії поширенню ігрової залежності:

- створення вітчизняного органу з контролю лудоманії;
- введення соціального компенсування та створення відповідних фондів;
- адаптація законодавства про легалізацію грального бізнесу до міжнародних зразків та встановлення жорстких санкцій за ведення нелегального бізнесу;
- адекватне ліцензування ігрових автоматів та контролю за тими, хто грає (здійснення перевірок ігрових залів органами контролю за роботою та дотриманням умов роботи ігрових залів);
- державна підтримка центрів реабілітації (в тому числі, фінансова);
- ведення роботи з виявлення людей, які залежні від азартних ігор, та надання їм інформації про центри та шляхи реабілітації;
- обов'язкове поширення інформації, особливо серед молоді, про загрози і ризики ігрової залежності та установи, де залежний може отримати допомогу, контакти реабілітаційних центрів і психологів.

Висновки. Отже, незважаючи на поставлені цілі, заборона грального бізнесу в Україні не вирішила проблему лудоманії, а спричинила тінізацію та криміналізацію цього виду бізнес-діяльності, її безконтрольність та недоотримання державним бюджетом доходів від азартних ігор у вигляді податкових надходжень та інших платежів, що становить загрозу для політичної, економічної та соціальної безпеки держави. Таким чином, питання легалізації грального бізнесу та запровадження чіткого правового регулювання актуальне. Водночас його слід здійснювати у такий спосіб, щоб зменшити ризик залежності людей від азартних ігор під час запровадження жорстких санкцій, у т. ч. посилення кримінальної відповідальності, за ведення нелегальних операцій у сфері азартних ігор. Потрібно активно обговорювати питання боротьби з ігровою залежністю, особливо серед неповнолітніх; запровадити спеціальні соціокультурні програми для потенційно залежних осіб із відповідним механізмом їхнього достатнього фінансування за рахунок прибутків грального бізнесу; розробити стимули дотримання організаторами принципів «відповідальної гри» та систему сертифікації організаторів азартних ігор.

Для України важливим є визнання лудоманії негативним фактором як для самої особи та її сім'ї, так і для держави загалом, її економічної безпеки, соціального розвитку, суспільно-політичних відносин. Тому раціональне вирішення вказаної проблеми має актуальне значення для нашої держави на сучасному етапі її розвитку, водночас у законі про легалізацію грального бізнесу слід обов'язково враховувати усі загрози та передбачити відповідні запобіжники. Тільки в такому разі матимемо позитивні ефекти від легалізації грального бізнесу. Відтак перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямі вбачаються у детальному та ґрунтовному вивченні успішного досвіду країн, які досягли вагомих результатів протидії поширенню лудоманії за раціонального використання соціально-економічних переваг легального грального бізнесу.

Список використаних джерел

1. Дідик Н. М. Соціально-педагогічна профілактика ігрової залежності. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 230–233.
2. Заболотна Н. Азартні ігри в Україні. На які жертви йдуть заради бюджету. *НВ*. 15.12.2015. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/azartni-igri-v-ukrajini-na-jaki-zhertvi-jdut-zaradi-napovnennja-bjudzhetu-85925.html> (дата звернення: 10.02.2020).
3. Золотова Г. Д. Сутність і зміст ігрової залежності дітей. *Вісник Луганського наці. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки*. 2012. № 19(2). С. 204–212.
4. Ильин Е. П. Психология риска. «Питер». 2012. URL : <https://books.google.com.ua/books?id=TmlXWlWG8IYC&pg=PA129&lpg=PA129&dq> (дата звернення: 10.01.2020).

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 09.02.2020).
6. Лугіна Н. А., Китун А. Особа з ігровою залежністю як потерпілий від злочину зайняття гральним бізнесом. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 136–141.
7. Пінчук І. Ігрова залежність – стара проблема сучасності. 2018. URL : <http://opnl.cn.ua/> (дата звернення: 16.01.2020).
8. Про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 15.05.2009 р. № 1334-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17> (дата звернення: 03.02.2020).
9. Проект Закону про державне регулювання діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор № 2285 від 17.10.2019 р. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67118 (дата звернення: 10.02.2020).
10. Самардакова Г. О. Залежність від азартних ігор. URL : <http://knmu.kharkov.ua/uk/node/628>. (дата звернення: 07.02.2020).
11. Столяренко А. М., Підлубний В. Л. Функціональні особливості головного мозку та психофізіологічних реакцій у хворих на ігрову інтернет-залежність. *Медична психологія*. 2018. Т. 13, № 4. С. 8–11.
12. Табачніков С. І., Осуховська О. С., Харченко Є. М., Приб Г. А., Синіцька Т. В., Кіосєва О. В., Чепурна А. М. Поширеність ігрової залежності серед підлітків та молоді України та її вплив на психічне здоров'я цього контингенту населення. *Архів психіатрії*. 2014. Т. 20, № 3. С. 111–114.
13. Харченко І. І. Психологічні особливості ігрової й інтернет-залежності як загрозливі фактори сучасної молоді. *Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 3–4. С. 140–143.
14. Чайка А., Соколов О., Стераж Т. Гравцям вийти із сутінків. Навіщо Україні легалізація грального бізнесу. УНІАН. 21.10.2019 р. URL : <https://www.unian.ua/society/10726749-gravcyam-viyti-iz-sutinkiv-navishcho-ukrajini-legalizaciya-gralnogo-biznesu.html>. (дата звернення: 15.01.2020).
15. Чебаненко О. Законопроект по азартних іграх збільшує ризики поширення лудоманії в Україні – Інститут майбутнього. УНІАН. 13.11.2019 р. URL : <https://www.unian.ua/society/10753008-u-sluzi-narodu-royasnili-chomu-hochut-skasuvati-obov-yazkoviy-prizov-do-armiji.html> (дата звернення: 04.02.2020).
16. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision. URL : <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2016/en> (дата звернення: 03.02.2020).

References

1. Didyk, N. M. (2015). Sotsialno-pedahohichna profilaktyka ihrovoi zalezhnosti [Socio-pedagogical prevention of game addiction]. *Molodyi vchenyi – Young scientist* 2(6), 230-233 [in Ukrainian].
2. Zabolotna, N. (2015). Azartni ihry v Ukraini. Na yaki zhertvy ydut zarady biudzhetu [Gambling in Ukraine. What are the sacrifices for the budget?]. *NV – NT*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/opinion/azartni-igri-v-ukrajini-na-jaki-zhertvi-jdut-zaradi-napovnennja-bjudzhetu-85925.html> [in Ukrainian].
3. Zolotova, H. D. (2012). Sutnist i zmist ihrovoi zalezhnosti ditei [The essence and content of children's game addiction]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Lugansk National University. Pedagogical Sciences*, 19(2), 204-212 [in Ukrainian].
4. Ilin, Ye. P. (2012). *Psikhohihiia riska [Psychology of risk]*. Piter. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=TmlXWlWG8IYC&pg=PA129&lpg=PA129&> [in Russian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] (2001, April 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
6. Luhina, N. A. & Kytun, A. (2019). Osoba z ihrovoi zalezhnistiu yak poterpylyi vid zlochynu zainiattia hralnym biznesom [A person with gambling addiction as a victim of the crime of gambling.]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava – Journal of Eastern European Law*, 70, 136-141 [in Ukrainian].
7. Pinchuk, I. (2018). Ihrova zalezhnist – stara problema suchasnosti [Game addiction is an old problem of today]. Retrieved from <http://opnl.cn.ua/> [in Ukrainian].
8. Pro zaboronu hralnoho biznesu v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 15.05.2009 r. № 1334-VI. [Law of Ukraine on banning gambling from May 15 2009, №1334-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17> [in Ukrainian].
9. *Proekt Zakonu Ukrainy «Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi orhanizatsii ta provedennia azartnykh ihor» vid 17.10.2019 r. №2285 [Draft Law of Ukraine on state regulation of activities in the field of organization and conducting of gambling from October 17 2019, №2285]* Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67118 [in Ukrainian].

10. Samardakova, H.O. Zalezhnist vid azartnykh ihor [Gambling addiction]. Retrieved from: <http://knmu.kharkov.ua/uk/node/628> [in Ukrainian].
11. Stoliarenko, A. M. & Pidlubnyi, V. L. (2018). Funktsionalni osoblyvosti holovnoho mozku ta psykhofiziologichnykh reaktsii u khvorykh na ihrovu internet-zalezhnist [Functional features of the brain and psychophysiological reactions in patients with gambling Internet addiction.]. *Medychna psykholohiia – Medical psychology*. T. 13, № 4. 8-11 [in Ukrainian].
12. Tabachnikov, S. I., Osukhovska, O. S., Kharchenko, Ye. M., Prib, H. A., Synitska, T. V., Kiosieva, O. V., et al. (2014). Poshyrenist ihrovoi zalezhnosti sered pidlitkiv ta molodi Ukrainy ta yii vplyv na psykhične zdorovia tsoho kontynhentu naseleunia [Prevalence of gambling addiction among adolescents and young people of Ukraine and its impact on the mental health of this population.]. *Arkhiv psykhiiatrii – Archive of Psychiatry*. T. 20, № 3. 111-114 [in Ukrainian].
13. Kharchenko, I. I. (2011). Psykholohichni osoblyvosti ihrovoi y internet-zalezhnosti yak zahrozlyvi faktory suchasnoi molodi [Psychological features of gaming and Internet addiction as threatening factors of modern youth]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushynskoho – K. D. Ushinsky Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University*, 3-4, 140-143 [in Ukrainian].
14. Chaika, A., Sokolov, O., Sterazh, T. (2019). Hravtsiam vyity iz sutinkiv. Navishcho Ukraini lehalizatsiia hralnoho biznesu [Players get out of the dusk. Why does Ukraine need legalization of gambling]. *UNIAN - UNIAN*. Retrieved from <https://www.unian.ua/society/10726749-gravcyam-viyti-iz-sutinkiv-navishcho-ukrajini-legalizaciya-gralnogo-biznesu.html> [in Ukrainian].
15. Chebanenko, O. (2019). Zakonoproekt po azartnykh ihrakh zbilshuie ryzyky poshyrennia ludomanii v Ukraini – Instytut maibutnoho [Gambling bill increases the risk of spread of madhouse in Ukraine – Institute of the Future.]. *UNIAN. – UNIAN*. Retrieved from <https://www.unian.ua/society/10753008-u-sluzi-narodu-poyasnili-chomu-hochut-skasuvati-obov-yazkoviy-prizov-do-armiji.html> [in Ukrainian].
16. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision. Retrieved from: <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2016/en> [in English].

Стаття надійшла до редакції 08.02.2020.